

Nerovnosti a viacnásobná diskriminácia v oblasti zdravotnej starostlivosti

Článok 21 Charty základných práv Európskej únie uznáva právo byť vystavený diskriminácii vrátane diskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy, etnického pôvodu a náboženstva alebo viery. Článok 35 zaručuje všetkým právo na prístup k preventívnej zdravotnej starostlivosti a právo využívať lekársku starostlivosť za podmienok ustanovených vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou.

Politický kontext

Európska únia disponuje právnymi predpismi, ktoré zakazujú diskrimináciu na základe šiestich hlavných dôvodov, ktorými sú pohlavie, vek, zdravotné postihnutie, náboženstvo alebo viera, rasa alebo etnický pôvod a sexuálna orientácia. Aj napriek tomu sú osoby až príliš často diskriminované z viac ako jedného dôvodu. V takom prípade hovoríme o „viacnásobnej diskriminácii“, fenoméne, ktorému sa doteraz venovalo len málo pozornosti, predovšetkým v oblasti zdravotnej starostlivosti. Na účely vyplnenia tejto medzery a preskúmania komplexného vzájomného pôsobenia faktorov, ktoré môžu predstavovať prekážky rovnakému prístupu k zdravotnej starostlivosti, agentúra FRA zisťovala situáciu prostredníctvom prieskumu priamo v teréne.

Výskum sa zaoberá prípadmi „viacnásobnej diskriminácie“ v prístupe k zdravotnej starostlivosti, ktorej čelia, napríklad, starší

ľudia, ktorí sú príslušníci etnickej alebo inej menšiny. Výsledky výskumu prispievajú informáciami k diskusiám o tom, ako možno najlepšie vyriešiť otázku viacnásobnej diskriminácie, ako aj k diskusiám o „horizontálnej smernici“ navrhnutej Európskou komisiou, ktorá by rozšírila ochranu pred diskrimináciou aj na iné oblasti ako je zamestnanosť.

Právny rámec v EÚ

Z právneho hľadiska existujú pri riešení viacnásobnej diskriminácie v prístupe k zdravotnej starostlivosti dva problémy:

- Právne predpisy EÚ poskytujú v oblasti prístupu k zdravotnej starostlivosti ochranu pred diskrimináciou len z dôvodu pohlavia, rasy alebo etnického pôvodu. Navrhovaná „horizontálna smernica“, ktorá by poskytovala ochranu pred diskrimináciou zo všetkých ostatných dôvodov, teda z dôvodu náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku a sexuálnej orientácie, je naďalej predmetom rokovaní;
- Právne predpisy EÚ a právne predpisy väčšiny členských štátov EÚ osobitne neuznávajú viacnásobnú diskrimináciu a nezaoberajú sa ani jej riešením.

V dôsledku toho môžu mať obeť viacnásobnej diskriminácie ťažkosti s úspešným podávaním žalôb na súde alebo pred inými orgánmi na riešenie sťažností. Navyše tvorcovia politik nie sú pri formulovaní politik na zlepšenie rovnakého prístupu k zdravotnej starostlivosti povinní zohľadniť viacnásobnú diskrimináciu.

Projekt agentúry FRA týkajúci sa viacnásobnej diskriminácie

Zdravotná starostlivosť je dôležitá pre všetkých. Niektoré osoby môžu byť diskriminované v prístupe k zdravotnej starostlivosti z rôznych, a často komplexných dôvodov. Práve preto je potrebné lepšie porozumieť zraniteľnosti osôb, ktoré môžu pociťovať diskrimináciu v dôsledku súbežného pôsobenia viacerých faktorov, napr. veku a/alebo pohlavia a/alebo etnického pôvodu a/alebo zdravotného postihnutia. V tomto kontexte pripravila agentúra FRA projekt, ktorého cieľom je predovšetkým:

- **identifikovať prekážky** a skúsenosti s diskrimináciou, ktoré zabraňujú v prístupe k službám zdravotnej starostlivosti alebo, inými slovami, posúdiť ako ľahko môžu získať prístup k zdravotnej starostlivosti osoby s vyšším rizikom vylúčenia z dôvodu súčinnosti viacerých faktorov, ako vek a/alebo pohlavie a/alebo etnický pôvod a/alebo zdravotné postihnutie;

Viacnásobná diskriminácia

Viacnásobná diskriminácia popisuje situáciu, keď je osoba diskriminovaná na základe viac ako jedného dôvodu. Môže sa prejavovať ako:

- **kumulovaná**, pri ktorej možno rozoznať účinky jednotlivých dôvodov, napríklad ak je staršia žena diskriminovaná na pracovisku z dôvodu **pohlavia** a v prístupe k zdravotnej starostlivosti z dôvodu **veku**;
- **prierezová**, ak sa diskriminácia zakladá na kombinácii dvoch alebo viacerých znakov. Napríklad rómska žena môže zažiť diskrimináciu pri pôrode v nemocnici nielen ako žena (pretože nie všetky ženy zažívajú takúto diskrimináciu) a nielen ako Rómka (pretože nie všetci Rómovia, napríklad muži alebo staršie ženy, musia čeliť tomuto problému). Rómska žena tak bude čeliť diskriminácii z dôvodu kombinácie dvoch znakov: preto, že je Rómka a žena, ktorá porodila.

- **mapovať politiky** v členských štátoch EÚ určené na zlepšenie zdravotníckych služieb a kvality zdravia týchto osôb;
- určiť spôsoby, akými môžu **zdravotnícki pracovníci** riešiť problémy takýchto osôb.

Metodika

Agentúra FRA identifikovala tri názorné príklady skupín, ktoré sú vystavené viacnásobnej diskriminácii v prístupe k zdravotnej starostlivosti:

- ženy z prostredia migrantov/etnických menšín vrátane žien so zdravotným postihnutím, usilujúce sa o prístup k zdravotnej starostlivosti v oblasti reprodukčného zdravia;
- starší ľudia z prostredia migrantov/etnických menšín vrátane osôb so zdravotným postihnutím;
- mladí ľudia vo veku od 18 do 25 rokov s intelektuálnym postihnutím z prostredia migrantov/etnických menšín.

Metodika zhromažďovania údajov pozostáva:

Z rozhovorov so 180 užívateľmi zdravotníckych služieb s dôrazom na príslušníkov týchto troch zraniteľných skupín a rozhovorov so 125 zdravotníckymi pracovníkmi, napríklad s lekármi, zdravotnými sestrami a ďalším zdravotníckym personálom, ako aj so skupinami obhajúcimi práva ľudí v tejto oblasti a tvorcami politik.

Z teoretického výskumu, ktorý zahŕňa analýzu existujúcej literatúry a štatistických údajov týkajúcich sa nerovností v prístupe k zdravotnej starostlivosti vrátane právneho kontextu a „mapovania“ existujúcich iniciatív EÚ a vnútroštátnych politik v piatich členských štátoch EÚ: Česká republika (Praha a stredné Čechy); Rakúsko (Viedeň a Graz); Spojené kráľovstvo (Londýn a Leicester); Švédsko (Štokholm a Malmö); Taliansko (Bologna a Neapol).

Kľúčové otázky

Viacnásobná diskriminácia

Agentúra FRA publikovala v roku 2011 ako súčasť výsledkov prieskumu EÚ týkajúceho sa menšín a diskriminácie (EÚ-MIDIS) Správu o kľúčových údajoch č. 5 (*Data in Focus Report 5*) o viacnásobnej diskriminácii etnických menšín v EÚ. Správa uvádza, že u príslušníkov etnických menšín existuje v priemere päťkrát vyššia pravdepodobnosť, že zažijú viacnásobnú diskrimináciu ako v prípade príslušníkov väčšinovej populácie.

Nerovnosti v prístupe k zdravotnej starostlivosti

Z existujúcich údajov vyplýva, že faktory ako sociálne a ekonomické postavenie, etnická príslušnosť, vek, pohlavie, zdravotné postihnutie a migračný status majú vplyv na úroveň zdravia jednotlivca a jeho prístup k zdravotnej starostlivosti.

Staršie osoby z prostredia etnických menšín a ženy a deti so zdravotným postihnutím sú príkladom zraniteľných skupín, ktoré sú najviac ohrozené nerovnakým zaobchádzaním v prístupe k zdravotnej starostlivosti a sú teda osobami, ktoré čelia viacnásobnej alebo prierezovej diskriminácii.

Úloha zdravotníckeho personálu

Zdravotnícky personál zohráva kľúčovú úlohu v zaručení prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti. Často je zodpovedný za určenie toho, kto bude mať prístup k liečbe, a aké typy liečby sú k dispozícii.

Lekár odmieta ošetriť zraniteľných pacientov

V auguste 2010 sa všeobecný lekár v nemeckom mestečku Hesse rozhodol neposkytovať ošetrovanie moslimským ženám, ktoré nosia šatku, pacientom bez základnej znalosti nemčiny a „moslimským rodinám s viac ako piatimi deťmi“. Lekár umiestnil oznam s týmito novými pravidlami pred vstup do ambulancie.

Odporúčania založené na dôkazoch

Na základe zhromaždených údajov poskytne agentúra FRA odporúčania, ako najlepšie bojovať proti viacnásobnej diskriminácii v prístupe k zdravotnej starostlivosti v Európskej únii.

Výskum prispeje k diskusiám o prijatí navrhovanej „horizontálnej smernice“ EÚ, ako aj o riešení viacnásobnej diskriminácie v rámci tvorby politik a podávania sťažností. To zaisťuje, že údaje získané z rozhovorov s užívateľmi zdravotnej starostlivosti, ktorí patria do zraniteľných skupín, sa pri rozhodovaní dostanú do popredia.

Výsledky budú prezentované v porovnávacej správe.

Ženy so zdravotným postihnutím a zdravotná starostlivosť

Ženy so zdravotným postihnutím môžu zažívať nerovnaký prístup k zdravotnej starostlivosti v oblasti reprodukčného zdravia. Zdravotnícky personál napríklad nie vždy komunikuje priamo so ženami, ale uprednostňuje komunikáciu s ich ošetrovateľmi. Môže dôjsť aj k odopreniu reprodukčných práv. Existujú dôkazy o ženách s intelektuálnym a psychosociálnym postihnutím, ktoré sa v niektorých členských štátoch EÚ stali obeťami nútenej sterilizácie.

Ďalšie informácie:

Prehľad aktivít agentúry FRA o boji proti viacnásobnej diskriminácii nájdete na webovej stránke agentúry FRA: fra.europa.eu/fraWebsite/research/projects/proj_multiplediscriminationhealthcare_en.htm.

Správa EÚ-MIDIS č. 5 o kľúčových údajoch: viacnásobná diskriminácia (*EU-MIDIS Data in Focus 5: Multiple Discrimination*) je dostupná na: fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2011/pub-multiple-discrimination_en.htm.